

BRATOVŠTINA SVETOG ROKA IZ SVETVINČENTA 1619. GOD.

Mr. sc. Alojz ŠTOKOVIĆ UDK 282 : 061.23 (497.5-2 Svetvinčenat) "1619"
Zavod za povijesne i društvene Izvorni znanstveni rad
znanosti HAZU Rijeka, Primljeno 11. travnja 2000.
Radna jedinica u Puli

U prilogu se raspravlja o jednoj "zakašnjeloj" društvenoj pojavi u Istri, odnosno o iznenadnoj pojavi flagelantskih običaja u kaštelu Svetvinčenat 1619. godine. Tada je bratovština Sv. Roka pretvorena od obične u bičevalačku bratovštinu. Budući da je takva praksa već bila iskorijenjena na kršćanskom zapadu, iznenadnu pojavu takvog entuzijastičkog pokreta autor tumači dubokom krizom u koju je Istra upala nakon Uskočkog rata, zbog čega joj je trebala svekolika, pa tako i moralna obnova. Na intenziviranje vjerskog života kao što su česte noćne procesije, pokornička bogoslužja, nošenje isposničke odjeće, samobičevanje i sl. utjecao je i protureformatorski pokret, pogotovu kada je u pitanju Istra iz koje potječu neki značajni zagovornici tih heretičkih ideja.

Kao uvod autor obrađuje slučaj postolara Ivana Librića iz Labina koji je bio proglašen heretikom, a što je vidljivo iz izvješća papinskog delegata Augustina Valiera 1580. god.

UVOD

Uvijek kada su se tijekom prošlosti pojavljivale inicijative potaknute potrebom da se određena društvena stanja izmijene, bez obzira na to koje su okolnosti bile odlučujuće i o kakvim se sve pojavnostima radilo, svi su se takvi naumi ostvarivali na dva osnovna postulata, a to su konačni cilj inicijatora i način kako do njega doći. To pravilo podjednako vrijedi za sve društvene strukture kao i za Katoličku crkvu. Štoviše, kako je ta Kristova organizacija već puna dva tisućljeća nazočna u formiranju kolektivne društvene svijesti, može se reći da se to na nju i posebno odnosi. Naime, ona je kao živi i složeni socijalno-duhovni organizam već samim svojim izvornim poslanjem, počevši od samih svojih početaka i djelujući kroz dugi niz stoljeća, ispunjavala javni i privatni život europskoga prostora. Stoga je i razumljivo

što je i Crkva, poput ostalih društvenih čimbenika, neizbježno bila podložna mnogobrojnim unutarnjim i vanjskim ustrojbenim mijenama. Iz njih je ponekad izlazila lakše i brže a često i vrlo teško. Posljedice su pak bile uvjetovane konkretnim prilikama a rezultat različit, često puta i s dugotrajnim i trajnim ožiljcima.¹ Ipak, možemo reći da je u konačnici ova božanska institucija uvijek nadživjela postojeće vrijeme a u novo ulazila osnažena. Nije li takvu zaključku dostatna i sama činjenica što Crkva upravo ove, 2000. godine slavi rijedak jubilej koji se ponavlja samo u iznimna vremena.² Ako se sada vratimo na sam problem kriznih perioda, a sukladno tomu i na reformske procese, lako ćemo uočiti kako te povijesne mijene negdje imaju uistinu širok i opći značaj, dok se neke mogu okarakterizirati samo lokalno, vezano za uži prostor. Dostatno je tu navesti samo dva primjera kao što je crkveni raskol iz 1054. godine čije posljedice ni do danas nisu sanirane, te protestantizam koji je uzdrmao ne samo Crkvu iznutra već cijeli kršćanski Zapad. Ako to sada usporedimo s nekim drugim primjerima odnosno pojavama koje s pravom po njihovu značenju svrstavamo u regionalne i vremenski omeđene okvire, dakle neka događanja koja su se odvijala negdje u zavjetrini, daleko od očiju javnosti, onda se postavlja jedno teoretsko pitanje – na koju i kakvu problemsku razinu to postaviti? Postoji li uopće mogućnost da se te dvije razine ravnopravno promatraju i analiziraju.

LABINSKI ANONIMUS LIBRIĆ – OPASNI HERETIK

Gornja ću razmatranja pokušati raščlaniti na jednom stvarnom događaju iz Labina. Tamo je 1580. godine boravio sa svojim suradnicima glasoviti papinski vizitator Augustin Valier.³ Pored mnogih opaski i zapažanja, posebice onih glede stanja u Crkvi, ali i u društvu u Labinu uopće, upozorio je na jedan slučaj za koji ni sami stanovnici grada nisu bili svjesni da uopće postoji. Tu je, kako čitamo u vizitatorovu izvješću, živio izvjesni gospodin

1 Crkveni raskol 1054. godine i ostale shizme tijekom povijesti.

2 Poput 1600. i 2000. se godina upravo obilježava u Katoličkoj crkvi kao jubilara godina

3 Papinski delegat Augustin Valier, inače kardinal i veronski biskup imao je zadaću da svojom misijom u Dalmaciji i Istri utvrdi stvarno stanje u Katoličkoj crkvi i potakne tridentinske reforme. Kasnije je sastavio cjelokupno izvješće koje se danas nalazi u Tajnom vatikanskom arhivu (dalje: A. VALIER, *Visitatio Parentinae*, mikrofilm).

po imenu Ivan Librić. Imao je svoju postolarsku radionicu gdje je Labinjanima popravljao ili izrađivao obuću. Pretpostavljamo na obostranu korist i zadovoljstvo. U čemu je dakle bio problem? Odgovor je vrlo jednostavan. Njega je netko proglasio heretikom, tj. krivovjercem koji se priklonio idejama protestantizma. Kao takav opasan je za labinsko društvo. Primjer usporediv s trulom jabukom koja obično vrlo brzo pokvari zdrave te je treba odmah maknuti. Takvu je sudbinu trebao doživjeti i spomenuti Ivan Librić, pa se izolacija pokazala kao najbolje sredstvo protiv njegova možebitna utjecaja na sugrađane u Labinu. Vizitatorovo zanimanje za tu vrst problematike potpuno je razumljivo, jer je pitanje kako zaustaviti širenje krivovjerja mučilo cijelu Katoličku crkvu već mnoga desetljeća i nikako se nije uspijevalo iznaći odgovarajuću protumjeru. Ono što Labin izdvaja u toj problematici jest činjenica da iz njega potječe jedan od najvećih mislilaca i protestantskih teologa Matija Vlačić Ilirik.⁴ Valier je nesumnjivo vrlo dobro poznao Flacijusovu aktivnost, jer je ovaj Labinjanin umro tek nekoliko godina ranije. Stoga je s posebnim zanimanjem očekivao susret s ljudima u Labinu. Očekivao je da će u sredini koja je iznjedrila ovakva genija zasigurno imati prilike naići na njegove pristaše, brojnije i glasnije nego drugdje, a sukladno tomu i opasnije po kršćansku pravovjernost. Umjesto toga, vizitator ostaje iznenađen izvješćem labinskog župnika i ostalih kanonika, kao i vjernika koji za tu priliku bijahu pozvani da daju svoje mišljenje. Proizlazi iz iznesenoga da u toj župi nema ljudi koji žive u neskladu s kršćanskim načelima.⁵ Sasvim je razumljivo da su mudri i oprezni domaćini nastojali prikriti možebitne javne grijehe u svojoj sredini, no čini se da su i sami bili iznenađeni činjenicom da je Valier raspolagao informacijom kako u Labinu ipak ima sljedbenika Lutherove nauke. Izgleda da tu činjenicu izvjestitelji nisu kanili prikriti, jer to vjerojatno nisu tako ni doživljavali. Sada kada su na taj način dovedeni pred gotov čin, trebalo je ovaj slučaj razriješiti. Najjednostavnije je to bilo utvrditi istražnim postupkom. Valier je odredio istražitelja, a domaćini su bili dužni dovesti osumnjičenika i svjedoke. Osumnjičenik se na vrijeme pritajio, no i bez njegove nazočnosti su tijekom istražnog postupka utvrđene nepobitne činjenice koje dokazuju njegovu umiješanost u inkriminirano djelo. Utvrđeno je kako je Ivan Librić uistinu imao neke kontakte s onima koji su širili i prakticirali Lutherovu nauku u Istri, posebice u

4 Matija Vlačić Ilirik, rođen u Labinu 3. ožujka 1520., umro u Frankfurtu na Majni 11. ožujka 1575. Protestantski teolog, povjesnik i filolog

5 Ovdje se posebno misli na pitanje konkubinata.

austrijskom dijelu.⁶ Koliko je on u tome sudjelovao teško je reći, no istražitelji su od svjedoka dobili potvrdu kako im je u postolarskoj radnji pokazivao neku sumnjivu knjižicu za koju oni drže da bi se moglo raditi o zabranjenom štivu. Dakle, sama činjenica da je kod njega bila viđena neka knjižica bio je dostatan razlog da se spomenutog Ivana Librića proglasi heretikom, a samu sredinu osjetljivom na takve utjecaje. Tako je ovaj labinski anonimus, sam vjerojatno čovjek vrlo oskudna obrazovanja i kulture, izravno došao u priliku da se njegovim ponašanjem zaokupljaju visoki vatikanski analitičari. Štoviše, izgleda da su domaćini svjesno obmanuli i gospodina vizitatora jer su, barem se tako naslućuje, slučaj pripisali "nepostojećem" čovjeku. U Labinu naime nema takvog prezimena. Prezime Librić vjerojatno je nadimak za dotičnoga čovjeka, a ime je dobio upravo zbog spomenute knjige. Tako je nadimak prikrio pravi identitet sumnjivca, a time je ujedno zaustavljena mogućnost da se povede kazneni postupak pred civilnom sudskom vlašću.

Iz ovog primjera može se zaključiti kako su neka zbivanja, za koja nam se čini da su marginalna značaja, ipak unutar općeg obnoviteljskog projekta vrlo često nalazila svoju jasnu poziciju. Nesumnjivo, ovaj labinski primjer to potvrđuje.

HERETICI "ANTE PORTAS" KAŠTELA

Navedeni primjer iz Labina može se usporediti i s jednim slučajem iz kaštela Svetvinčenat u prvoj polovini XVII. stoljeća. Razlika je samo u tomu što se labinski primjer tretira u negativnom smislu, a ovaj u pozitivnom. Tamo je 10. srpnja 1619. godine iznova osnovana već djelujuća bratovština. Ona je do tada bila intitulirana kao *Confraternitas sancti Rocchi et sancti Sebastiani*,⁷ a od tada nadalje djeluje samo pod imenom Svetog Roka.⁸ Ništa neuobičajeno. U dugoj povijesti laičkih udruga često se doga-

6 Librić je bio u kontaktu s vlasnicima kaštela Kožljak koji se nalazio u sklopu Habsburškog carstva, vjerojatno samo poslovno kao čovjek koji im je izrađivao ili popravljao obuću. Ovi su ga, čini se, usputno htjeli iskoristiti kako bi dio pisanog materijala prenio u Labin, u mletački dio Istre i tamo možebitno nekoga zainteresirao za to.

7 A. VALIER, *Visitatio Parentinae*, str. 246.

8 Knjiga bratovštine Svetog Roka 1619. – 1649. Župni arhiv Svetvinčenat, signatura 9,36 (dalje: ŽAS, Knjiga bratovštine Svetog Roka).

đalo da su se mnoge takve ustanove osnivale, gasile, zamirale i ponovno oživljavale. Međutim, u primjeru ove iz Svetvinčenta, radi se o bratovštini koja je nove djelatne poticaje početkom XVII. stoljeća dobila na jednoj već davno ugasloj praksi i ne uvijek blagonaklono prihvaćenoj u Katoličkoj crkvi. Ona se te godine pretvara od obične⁹ u bičevalačku bratovštinu.¹⁰ Odmah se nameće pitanje što je to ponukalo inicijatore ili inicijatora da na području kaštela Svetvinčenat jednu, vjerojatno zamrlu bratovštinu sličnu drugima, reaktivira kao bičevalačku. Kakva se to društvena kriza pojavila kojoj se radikalno suprotstavlja jedna laička udruga, a čiji je javni iskaz povezan s činom pokorničkog samokažnjavanja, tj. bičevanja vlastitog tijela. To se čini tim zanimljivije jer je poticaj došao iz same Crkve koja je takve običaje držala činom heretičkog izričaja. Do tada je takva praksa bila gotovo iskorijenjena na kršćanskom zapadu. Prošlo je više stoljeća otkako je takav angažman entuzijastičkih pokreta u potpunosti bio zamro.¹¹ Sada se nenadano pojavila potreba da ga se aktivira upravo u kaštelu Svetvinčenat, i što je još zanimljivije, potaknuta od samih crkvenih vlasti.¹² Crkva se odlučila na takav korak zbog duboke krize u kojoj se našao i istarski poluotok. Uskočki rat koji je netom okončan 1618. godine mirom u Madridu, nesumnjivo je ostavio dramatične posljedice vidljive kako na socijalnom planu, u svim njegovim vidovima, od demografskog do moralnog, tako, i još više na gospodarskom planu. To je tim više bilo pojačano i činjenicom da se Istra zbog političkog ustroja pokazala rizičnim područjem, a gdje opasnost od Lutherove nauke nije imala samo teoretske mogućnosti. Europska javnost već je imala prilike upoznati neke značajne zagovornike tih heretičkih ideja, a koji potječu iz Istre.¹³ Crkva, gledajući s ovih razloga, i nije imala izbora. Oživljavanje takvih socijalnih poticaja kao što su fiagelantski običaji zapravo neizravno otkriva svu dramatičnost trenutka, te nalikuje potezu

9 Valier je ne spominje kao bičevalačku, a da je to ona bila zasigurno bi tu opasku bio pribilježio. A. VALIER, *Visitatio Parentinae*, str. 246.

10 "... *et fratribus confraternitatis uerberatorum Sancti Rocchi, Castri sancti Vincentij*". ŽAS, Knjiga bratovštine Svetog Roka.

11 Entuzijastički pokreti bili su vrlo intenzivni od XI. do XIV. stoljeća.

12 Osnivanju bratovštine i prihvaćanju pravila 10. srpnja 1619. godine osobno je prisustvovao generalni vikar porečkog biskupa Antonio de Leonardis iz Rovinja. ŽAS, Knjiga bratovštine Svetog Roka, uvod.

13 Dovoljno je spomenuti Matiju Vlačića Ilirika, Stjepana Konzula, braću Vergerije, ali i u mnogim istarskim sredinama Valier prepoznaje neke svećenike i kanonike kojima su takve ideje bliske, npr. u Vodnjanu, Buzetu, Motovunu.

očajna čovjeka koji se i za slamčicu hvata ne bi li se izvukao iz živa blata koje mu svakog trenutka sprema užasnu smrt. U takvoj je situaciji svaka, pa i najmanja pomoć više nego dobrodošla. Članovi bratovštine Svetog Roka u Svetvinčentu prihvatili su mesijanski izazov i svjesno sebe ponudili za korist općeg dobra. Time je i ugled bratovštine znatno porastao, a dakako i svakog člana posebice. Naime, sama činjenica da je neka ustanova odabrana da sudjeluje u ostvarenju jednog europskog projekta, događaj je od iznimnog značenja za tu sredinu. "Kocka je pala" ovom prilikom na Svetvinčenat. Procijenjeno je na odgovarajućim razinama, u Crkvi ali i od civilnih vlasti, kako je ovaj kaštel dovoljno kvalitetna sredina, dobro organizirana i na takvoj strateškoj poziciji da može uspješno izvršiti povjerenu joj zadaću. Nema sumnje da je na takvu ocjenu utjecalo prije svega izvješće vizitatora Valiera iz 1580. godine o stanju u toj sredini kao i njegova konstatacija da se u blizini nalaze heretici.¹⁴ Također, ne treba smetnuti s uma da je to posjed porečkog biskupa koji je ovaj ustupio obitelji Grimani, a oni sada s puno ljubavi i razumijevanja vode brigu o svojim podložnicima, od kojih su uglavnom svi Hrvati osim nešto Karnjela.¹⁵ Pored toga, tu je stalno angažirana jedna konjanička postrojba koja u izvanrednim okolnostima može doseći broj od čak 200 vojnika, čija se oprema i naoružanje čuva u kaštelu.¹⁶ Tamo gdje se nalazi vojska i njeno zapovjedništvo na čelu s kapetanom, okupljaju se oko nje i ljudi svih društvenih staleža, od činovnika, trgovaca, bankara do običnoga svijeta. Prema Tommasiniju, ukupno 500 duša obitava u kaštelu i užoj okolici, a stotinjak mladića uvijek je spremno za možebitnu obranu.¹⁷ Uzimajući sve ovo u obzir, može se zaključiti kako je Svetvinčenat u tom času doista duhovno zdrava i vitalna sredina koja će moći kvalitetno odgovoriti traženim zadacima. Povremene anomalije koje se s vremena na vrijeme znaju pojaviti među običnim pukom ne mogu biti veća zapreka.¹⁸

14 Vizitator Valier pohodio je kaštel Svetvinčenat 2. siječnja 1580. ŽAS, *Visitatio Parentinae*, str. 246.

15 G. F. TOMMASINI, *De' Commentarj storici-geografici della provincia dell'Istria*, libri otto con appendice, Archeografo Triestino, Trst 1837., Vol. IV., str. 429.

16 G. F. TOMMASINI, n. dj., str. 430.

17 Isto, str. 431.

18 Misli se na razne poroke – pijančevanje, konkubinat ali i na pojavu vračanja i magije, a to se tretiralo kao vražje djelo pa se protiv njega trebalo svim silama boriti.

MISTIČNI ZANOS POD BEDEMIMA KAŠTELA

Nova je bratovština počela s djelovanjem na obnoviteljskoj skupštini 10. srpnja 1619. godine održanoj u župnoj crkvi Marijina navještenja, u nazočnosti vikara porečkog biskupa Antonija de Leonardisa iz Rovinja,¹⁹ domaćeg župnika Domenika Bertinija, predstavnika civilnih vlasti te ostalog vjerničkog puka iz kojega su se izabirali budući članovi spomenute bratovštine. Osobna nazočnost visokog crkvenog dužnosnika u Svetvinčentu još dodatno povećava značaj samoga čina. Ne događa se baš često da se jednu udrugu obnavlja na takav način i k tomu da joj se odmah određuju pravila. Vjerojatno je malo njih do tada imalo prilike vidjeti o kakvu se sadržaju radi. Antonio de Leonardis je nakon uvodnog pozdrava zaželio nazočnima Božji blagoslov, a potom odmah objasnio smisao osnivanja bratovštine, analizirajući svaki članak pravila posebice.²⁰ Pravila imaju ukupno 16 članaka u kojima se potanko propisuju dužnosti i prava braće. Da se radi o zahtjevnim zadacima vidljivo je već u početku. Naime, u prvoj uvodnoj rečenici vikar De Leonardis bez sustezanja daje do znanja prisutnima da ih ne čekaju baš lagani i uobičajeni zadaci. Kako bi njihov angažman u javnosti bio što uvjerljiviji trebali su to pokazati na vlastitom primjeru. Dakle, trebali su započeti drugačiji, tj. intenzivniji način vjerskoga života. To podrazumijeva i onaj vanjski, manifestativni izričaj koji predviđa obvezu nošenja propisane odjeće,²¹ sudjelovanje u noćnim procesijama s upaljenim svijećama, pjevanje pokorničkih pjesama, šibanje bičem po tijelu, ako treba i do krvi. Izvan toga, gotovo svakodnevno, treba obilaziti nemoćnike, pomagati sirotinju, hraniti gladne, suzbijati društvena zla itd. Za jednu sredinu kakva je bila kaštel Svetvinčenat, zaista se može reći kako se radi o radikalnim promjenama u vjerskoj praksi. Može se samo zamisliti prizor mjesta kroz koje, gotovo jedanput mjesečno i to u mrkloj noći prolazi ophodnja pjevajući pokorničke pjesme. Nema sumnje da je to izazivalo duboke dojmove, kako kod izravnih aktera, tako i onih koji su bili u poziciji promatrati spomenuta događanja. Pred njihovim se očima odvijao cijeli misterij

19 Osim što je Antonio de Leonardis vikar porečkog biskupa, posebno zadužen za pitanja duhovnosti i pravovjerja, on je i kanonik u crkvi Svete Fume u Rovinju i upravitelj Vrsara.

20 "*Gastaldioni et fratribus confraternitatis uerberatorum Sancti Rocchi, Castri Sancti Vincentij Salutem in Domino.*" ŽAS, Knjiga bratovštine Svetog Roka, uvod.

21 Odjeća mora biti od najgrubljeg sukna i izrađena o vlastitom trošku. ŽAS, Knjiga bratovštine Svetog Roka, Pravila, članak 2.

kršćanskoga vjerovanja. Zato se s pravom može postaviti pitanje koji je bio konačni cilj inicijatora? Duhovno sanirati samu sredinu ili pak preko nje utjecati na stanje u susjedstvu. Vjerojatno ovo drugo, a koliko su pojedinci uključeni u ovaj plan toga bili svjesni, drugo je pitanje.

SEDAMDESET I ČETIRI MUŠKARCA I JEDNA ŽENA

Nije poznato koliko se ljudi tom prigodom zagrijalo za tu stvar, no nekoliko godina kasnije,²² u popisu članstva nalazimo zapanjujuće velik broj ljudi, čak 75 imena.²³ Svi članovi su muškarci osim jedne žene po imenu Elena Comin.²⁴ Iz popisa se, pored ostaloga, nedvojbeno može iščitati i etničko podrijetlo. Iako se to odnosi samo na članove udruge, vjerojatno je to presjek ukupne populacije na području Svetvinčenta. U tom smislu dostatno je navesti samo nekoliko prezimena koja ujedno mogu poslužiti i kao indikator njihova izvorna zavičaja. Krbavac (Vinko, Anton, Ivan), Budak (Mate), Kupčić (Miho), Croatia (Jadre, Antun, Mate).²⁵ Naravno da isto načelo vrijedi i za talijanska prezimena. Npr. Michael Albanese, Antonio da Galignana, Antonio da Visinada itd. Inače, sam pogled na spomenuti popis²⁶ otkriva još jednu zanimljivost. Naime, zadnji je član upisan pod rednim brojem 75.²⁷ Za očekivati je da je lista rađena prema zaslugama i staleškom statusu. Obično se zaslužnici upisuju među prvima. Ovom prilikom to nije slučaj. Svetvinčentski je kapetan Francesco Corellio upisan tek na 31. mjesto, odmah do njega na 32. mjesto župnik Domeniko Bertino, a na 40. Giovanni Giacomo Comia, kancelar.²⁸ Takav raspored ljudi unutar samoga popisa sugerira već poznati zaključak kako se unutar bratovštine brišu sve socijalne i staleške raz-

22 1625. godine.

23 ŽAS, Knjiga bratovštine Sv. Roka.

24 Gospođa je vjerojatno supruga nekoga iz brojne obitelji Comia, čijih je čak pet članova uključeno u tu aktivnost. Možda Ivana Jakova Comia koji u to vrijeme u kaštelu obavlja funkciju kancelara.

25 Čini se da se radi o romaniziranom čestom hrvatskom prezimenu, Hrvatini, prisutnom ne samo u Istri. Mogli bismo zaključiti kako je sredina točno prepoznavala ljude i mjesta iz kojih dolaze.

26 Notta delli fr(ate)lli della scola de San Rocco et p(er) m(edesima). ŽAS, Knjiga bratovštine Svetog Roka.

27 Od broja 69 do 75 radi oštećenja i slabog rukopisa nije moguće pročitati prezimena. Isto.

28 Franc(esc)o Corellio Cap(itan)o di questo luoco di S. Vicenti, D(ome)nico Bertino, Piouano di detto luoco, i Gio(vanni) Giac(om)o Comia, Canc(eli)er di questo luoco. Isto.

like. Svi su članovi ravnopravni. Svi su oni ocijenjeni kao sposobni i poštenu ljudi koji garantiraju konačni uspjeh cijelom projektu. A da je tomu tako potvrđuje i 1. članak spomenutih pravila koji precizno selekcionira i kategorizira članstvo. Nikako ne smiju imati pravo pristupa psovači, preljubnici i zelenaši i njima slični.²⁹ Tek kada se procijeni da su se odrekli grijeha može se razmisliti o njihovom pridruživanju ostalima. Sasvim je jasna nakana tvorca pravila. Trebalo je postaviti moralni prag ispod kojega se nije moglo ići. Graditi perspektivu na moralno sumnjivim ljudima neuputno je ne samo tada već i u ovo naše doba. Ova prokazana kategorija pučanstva ruši u osnovici materijalni, duhovni i društveni sustav. Psovači prije svega stoga što remete vertikalu uspostavljenju prema nebu koja se zasniva na odnosu Čovjek – Bog, zelenaši zato što koriste nevolje i bezobzirno ugrožavaju socijalnu poziciju bližnjih, a preljubnici jer remete uspostavljeni biološki i emotivni slijed u stvaranju zdravog i normalnog života. Moglo bi se dakle zaključiti kako se u stvaranju jednog novog i boljeg svijeta, sukladno Božjim i prirodnim zakonitostima uvijek treba osloniti na one koji su to sposobni izvršiti.

ZAKLJUČAK

Kad je u Svetvinčentu 1619. godine iznova pokrenuta, ali na posve novim temeljima, bratovština Sv. Roka, sigurno mnogi od stanovnika kao ni njeni aktivni članovi nisu mogli ni naslutiti o kakvom se posebnom djelovanju radi i kakva joj je značajna uloga namijenjena. Po volji crkve ali i drugih čimbenika, kroz nju je u kaštel udahnut duh intenzivnog misticizma, karakterističan za neka zapadna područja još u XII. i XIII. stoljeću, odnosno, postala je bičevalačka bratovština. Tako je uvođenjem u život flagelantskih običaja ova sredina dobila neočekivanu duhovnu dimenziju. Dotadašnji uobičajeni javni život, podjednako religiozni kao i civilni, intenziviran je čestim noćnim ophodnjama i mnogim drugim aktivnostima, u kojima je vjerni puk zanosno izvršavao božansko poslanstvo osmišljeno konkretnim crkvenim poticajem i preciznim ciljem. Ma koliko god da se činilo kako je, gledajući u kontekstu cijelog europskoga zapada, kaštel Svetvinčenat sporedan i na rubovima interesa, po tom je segmentu važan dio jednog globalnog događanja. U shvaćanju obična čovjeka Svetvinčenat je tada bio u središtu svijeta.

29 Isto.

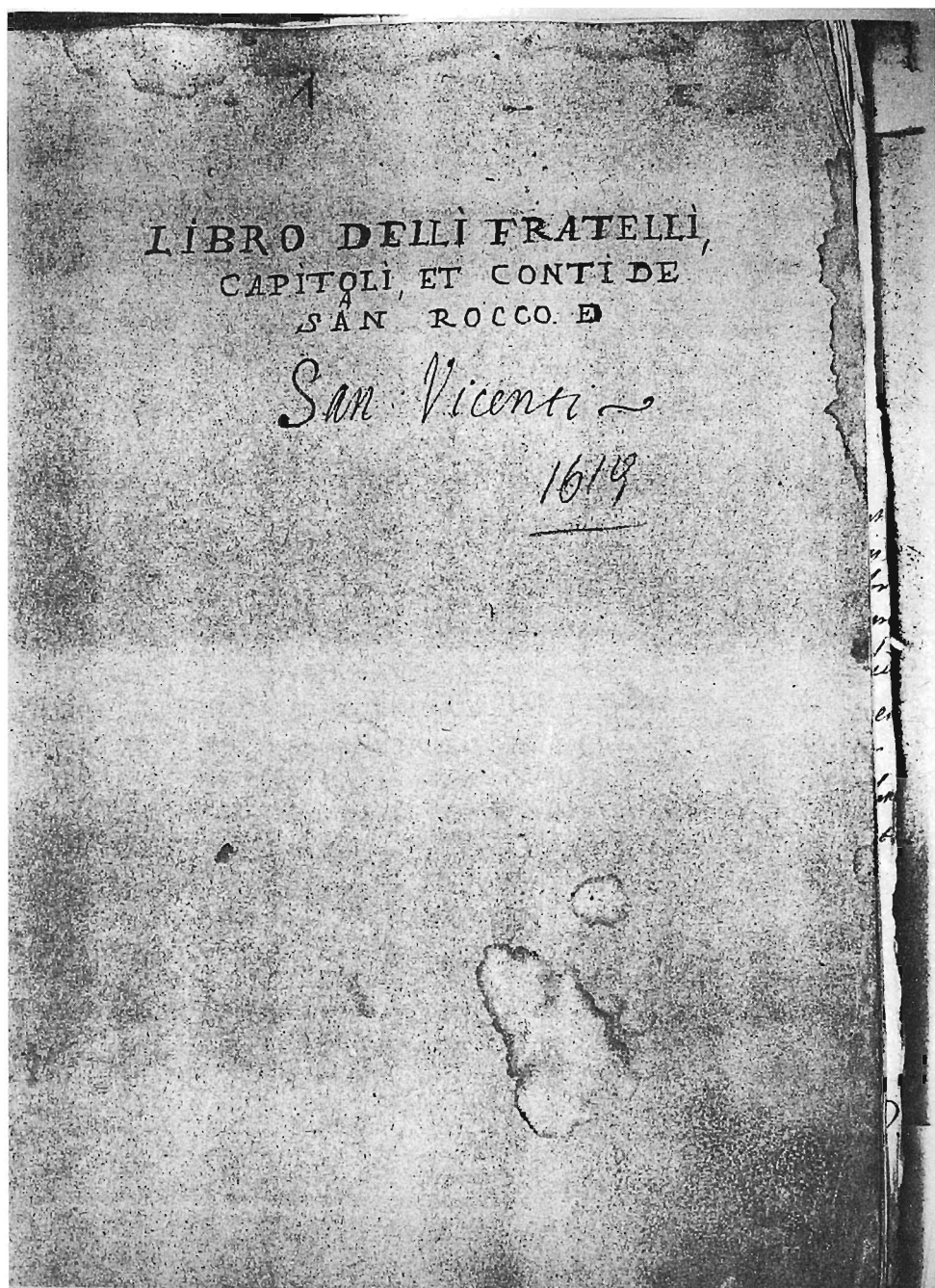
U kaštelu Svetvinčenat, na poticaj samih stanovnika ili pak nekoga izvana, svejedno, odlučili su se za uistinu radikalan način. Godine 1619. osnovana je bičevalačka bratovština pod imenom Svetog Roka. Treba istaknuti kako ona nije nanovo ustrojena već je samo promijenjena u takvu. Nju se odabralo između više takvih udruga u kaštelu, vjerojatno i radi samog titulara, Svetog Roka kojem se kršćani obraćaju u nevoljama izazvanim epidemijom kuge. Kao što je poznato u povijesnoj literaturi, razorne epidemije ove bolesti nisu nepoznate u Istri. Štoviše, uskoro će, točnije 1630., poluotokom prohujati još jedan dramatičan val koji će pokositi na tisuće ljudskih života. Sedamdeset i pet ljudi je u Svetvinčentu 10. srpnja 1619. godine preuzelo obvezu izmoliti milost od Boga. Prihvatili su na sebe dužnosti kontemplativnih redova. Odlučili su jače se posvetiti molitvi, pokori, te humanitarno-karitativnom angažmanu. Reklo bi se, odlučili su neko vrijeme živjeti intenzivnim duhovnim životom. Npr. česte su bile noćne procesije u kojima se ide obučen u kostrijet, s upaljenim svijećama i bičem kao sastavnim rekvizitom. Njime su se bičevali po tijelu, često i do krvi, postižući jedno takvo stanje duha u kojemu se nazočnost Božja mogla najbolje osjetiti.

Gledajući s današnjeg motrišta, ovakav vid kolektivnog ponašanja mogao bi se ocijeniti i na drugačiji način od onoga kakav je on u svojoj biti bio. On je zasigurno rezultat jednog socijalnog i duhovnog naboja koji se u povijesti naše civilizacije pojavljuje s vremena na vrijeme. Što se nas tiče, ljudi koji smo izravno s tim zbivanjima povezani, jer se radi o našim pradjedovima, čvrsto vjerujemo da je izmoljena milost od Boga, ne samo za njih same već i sve nas danas.

S U M M A R Y

THE CONFRATERNITY OF ST. ROCCO IN SVETVINČENAT IN 1619

The paper deals with a "retarded" social phenomenon in Istria, the sudden appearance of flagellant customs in the castle of Svetvinčenat in 1619. In that year the Confraternity of St. Rocco was transformed from an ordinary into a flagellant confraternity. As this practice has already been eradicated in the Christian West,

Knjiga bratovštine Sv. Roka u Svetvinčentu (1619. g.)

8

Antonius de Leonardis Canonicus sineor' Capite m' oppidi
Rubini, et in tota Paenit. Digez. in spiritualib' et temporalibus Vic
Gralis, et Gubernat' Prorarij: Dilectis nobis in Xpo Gualtione, et
fratribus confraternitatis verberator. sancti Rocchi castri sancti
Vincentij salutem in Xpo sempiternam —

Cum nos humiliter supplicari fecisset, quod usque licentiam edificandi, ac
fabricandi ecclesiam sancti sub titulo sancti Rocchi in castro s.
Vincentij concedere dignareremur: Visa loca per vos ipsi ecclesie
contribuente facta, Visisq' videndis, et consideratis merito con-
suetudinis, ac cuiusmodi p'p'is supplicationibus vris inclinatio ad
laudem, et gloriam omnipotentis Dei, et Sancti Rocchi, nec non
augumentum devotionis fidelium: Tenore presentium usque licen-
tiam pre' dictae ecclesie contribuendi, concedimus, et facultatem
auctoritate nostra ordinam' et qua fungimur in hac parte imperamus
cum modo R. P. Urbanus vice nostra primam lapidem in funda-
mentis posuerit: In quor' p'rom' —

Acto in Castro sancti Vincentij die 8. mens Julij 1619.

{ Ant. Vic. Gualt. Prorarij }

Louis sig. /

V. Canis Epist. m'br
Vinit. Long. Hort. Epist. p'p. sig. a
se sub. /

Odredba kojom generalni vikar Antonio de Leonardis daje dozvolu za djelovanje bratovštine Sv. Roka u Svetvinčentu (1619. god.)

the A. explains the appearance of this enthusiastic movement with the deep crisis provoked in Istria by the War for Gradisca (the Uskok's War), after which a general renewal – and a moral revival among other things – was needed. The Counter Reformation movement also influenced the intensification of the religious life (comprising night processions, penitential liturgy, wearing of penitent dress, auto-flagellation etc.), particularly in Istria, because some of the most important advocates of heretical ideas came from the peninsula. The A. describes the rules of the confraternity, which demanded radical changes in the religious practices exercised till then. In spite of it, the confraternity of St. Rocco had the biggest number of adherents in that period.

As an introduction, the A. describes the case Ivan Librić, a shoemaker from Labin, who was declared to be a heretic, as is discernible from a relation by the papal legate Augustino Valier in 1580.

RIASSUNTO

LA CONFRATERNITA DI SAN ROCCO IN SANVINCENTI (1619)

Nell'articolo viene trattato un "ritardato" fenomeno in Istria, ovvero l'improvvisa comparsa delle flagellazioni nel Castello di Sanvincenti, avvenute nel 1619. La confraternita di San Rocco, da usuale confraternita si è trasformata in una confraternita di flagellazione. Siccome tale pratica è stata sradicata nell'occidente cristiano, l'improvvisa ricomparsa di un tale entusiastico movimento, l'autore attribuisce ad una profonda crisi in cui è piombata l'Istria dopo le guerre degli Usocchi, la quale ha richiesto un generale rinnovamento, quindi anche un rinnovamento morale. Sulla pratica di una più intensa vita religiosa, come: processioni notturne, riti penitenziali, uso di indumenti penitenziali, autoflagellazione e altro, ha influito il movimento antiriformista, soprattutto quando si è trattato dell'Istria, dalla quale provenivano taluni importanti autori di tali idee. L'autore descrive le regole della confraternita, le quali esigevano un radicale intervento nella vita religiosa fino allora praticata. Ciononostante, la confraternita di San Rocco ebbe proprio allora un grande numero di seguaci.

L'autore ci introduce nell'articolo trattando il caso del calzolaio Ivan Librić di Albona proclamato eretico, come risulta dalla relazione del delegato pontificio Agostino Valier dell'anno 1580.